

مؤلفه های اجتماعی الگوی سوم زن مسلمان از دیدگاه مقام معظم رهبری (حفظه

الله)

زهرا جعفرزاده^۱

چکیده

مسئله حضور زنان در اجتماع از دیرباز مورد بحث و بررسی بوده؛ امروزه نیز با پیشرفت تکنولوژی و پیشرفت کشور های غربی این مسئله بیشتر خود را در میان افراد و اقشار مختلف جامعه نشان می دهد. و آن به دلیل پیدایش الگوهای مختلف در سبک زندگی به ویژه سبک زندگی و رفتاری بانوان است که در جامعه منعکس می شود. اما اینکه زن چگونه و با چه سبک و الگویی در جامعه باید حضور داشته باشد، مسئله ای است که در بیانات رهبری با عنوان الگوی سوم زن مسلمان به آن اشاره شده است. الگویی که نه مدل غربی را می پسندد که به زن به عنوان یک ابزار جنسیتی نگاه می کند و برای زن خانواده گریزی را در پیش گرفته است و نه مدل شرقی که زن را محدود به خانه داری، فرزند داری و همسر داری می کند و فعالیت اجتماعی را برای زن نمی پسندد. مقام معظم رهبری با ارائه الگوی سوم که الگویی میانه و متناسب با شرایط زنان است، حضور اجتماعی و فعال زنان را در پیشرفت همه جانبه کشور مؤثر دانسته اند و برای این حضور سرنوشت ساز مؤلفه هایی را ذکر کرده اند که زن مسلمان این مؤلفه ها را با الگوگیری از زنان الگوی قرآنی که نمونه بارز آن حضرت زهرا (سلام الله علیها) می باشند؛ در خود تقویت و رعایت میکند. مقاله پیش رو پژوهشی است کتابخانه ای که پس از تبیین الگوی سوم از دیدگاه رهبری، مؤلفه هایی که برای حضور زن مسلمان باید رعایت شود را بیان کرده و حضور صحیح و مؤثر زن مسلمان را در اجتماع به این مؤلفه ها دانسته است. با رعایت این مؤلفه ها علاوه بر اینکه زن از حضور در اجتماع منع نمی شود، بلکه حضور اجتماعی زنان مؤثر و سرنوشت ساز نیز شمرده شده است.

واژگان کلیدی: زن مسلمان، مؤلفه های اجتماعی، مقام معظم رهبری، الگوی سوم.

^۱ . طلبه پایه پنجم، مدرسه علمیه ایمانیه

مقدمه

در دوران قبل از اسلام، زن از جایگاه و ارزش خود بی بهره بود و همواره مورد ظلم و تعدی واقع میشد. با ظهور دین مبین اسلام جایگاه و ارزش واقعی زن مشخص شد و جایگاه خود را در جامعه پیدا کرد و از حالت در بند و اسارت بودن خارج شد. از نظر اسلام زن و مرد با هم برابرند مگر در تقوا^۱ و همواره می خواهد که زن و مرد به رشد و تعالی برسند؛ یکی از راههای رشد انسان الگوپذیری است که بارزترین گرایش در انسان می باشد. انسان با مشاهده سیر تکاملی کمال یافتگان، سعی می کند تا سیره و روش آنها را در پیش گرفته تا به کمال مطلوب برسد تا رفتار و کردارش را مانند الگوش کند. قرآن کریم نیز نمونه هایی از زنان کمال یافته را به عنوان الگو برای همه انسان ها اعم از زن و مرد معرفی کرده است تا زنان هر جامعه و عصر بتوانند با الگوگیری از آنها، نقش مؤثری در خانواده و سپس در اجتماع داشته باشند. اهمیت وضروت این تحقیق براین است که امروزه شاهد آن هستیم که زن می تواند با رعایت مؤلفه هایی در جامعه فعالیت های تاثیرگذاری داشته باشد. اسلام نیز همواره بر رشد و تکامل همه جانبه، با الگوگیری از زنان شاخص، الگوسازی و پیاده سازی این الگو که نقش بسزایی در تحقق این هدف بزرگ دارد، تاکید کرده است. چنانچه زنان موفق، خانواده و پس جامعه ای موفق را رقم می زنند و آن جامعه را در مسیر پیشرفت، رشد و تعالی قرار می دهد، مقاله حاضر مولفه های اجتماعی الگوی سوم زن مسلمان را با الگو گیری از زنان نمونه قرآنی و از دیدگاه مقام معظم رهبری مورد بررسی قرار داده است که رعایت این مولفه ها برای حضور موثر و فعال زن مسلمان در اجتماع مهم است.

کتب و مقالات بسیاری در زمینه الگوی قرآنی و الگوی سوم از زبان مقام معظم رهبری نگاشته شده است، از جمله مقالاتی که در این زمینه نگاشته شده است از جمله: "مولفه های فردی و اجتماعی در الگوسازی تراز اسلامی از دیدگاه مقام معظم رهبری" اثر؛ ندا بزرگ خو، زهرا حافظی نسب، مرضیه قنبری، در این مقاله مولفه های فردی و اجتماعی را مورد بررسی قرار داده است. مقاله: "بازنمایی مولفه های الگوی سوم زن مسلمان در رسانه ها" اثر؛ مهتاب خانی، حفیظه مهدیان، که در این مقاله به هویت گمشده زن در اجتماع پرداخته است.

۱. حجرات/۱۳

مفهوم شناسی

الگو در لغت: الگو واژه‌ای فارسی است و مفهوم (سرمشق) یا (نمونه) را القای می‌کند.

الگو در اصطلاح: نزدیک ترین واژه به الگو در ادبیات قرآنی (اسوه) است که گروهی از واژه شناسان آن را به معنای مصدری تعریف کرده‌اند. یعنی اسوه عبارت از حالتی است که انسان هنگام پیروی از غیر پیدا می‌کند. مطابق این تعریف اسوه یا الگو همان تأسی کردن و اقتدا نمودن است. الگو، قابل انطباق بر دو گونه مصداق است. جنبه‌ی عینی الگو، امری است که در یک گروه اجتماعی شکل می‌گیرد تا در رفتار های اجتماعی به عنوان مدل، راهنمای عمل قرار گیرد و در جنبه‌ی غیر عینی، الگوها، شیوه های عینی زندگی هستند که از صدور فرهنگی نشأت گرفته‌اند.

الگو شناسی

در برخورد با مسئله الگوی زنان، با سه الگو روبه رو می‌شویم:

۱-۱ **الگوی اول:** که نگاه غرب نسبت به زن است؛ یک نگاه لذت جویانه و ابزاری به زن برای التذاذ مردان است. این ظلم و تحقیر به نام آزادی به زن تحمیل شده است. در غرب همیشه باید زن برای مرد چشم نواز باشد، حتی در عرصه ها و جلسات رسمی سیاسی و اجتماعی. این وسیله التذاذ و شهوت رانی یک اهانت و جنایت بزرگ به زنان است. این مسئله با تحمیل فرهنگ برهنگی در غرب به بقیه‌ی جوامع هم سرایت کرد؛^۱ و یا اینکه در این الگو سبک خانواده گریزی مطرح است، در این سبک دختر یا پسر از تشکیل خانواده امتناع می‌ورزند و مجرد زیستی را ترجیح می‌دهند و یا اینکه تشکیل خانواده داده‌اند ولی همسر داری و فرزند پروری را مرجوع می‌شمارند و حضور اجتماعی را ترجیح می‌دهند.^۲

۱-۲ الگوی دوم

الگوی دوم زن، (خانه نشینی) است. یعنی تحریم حضور اجتماعی زن بر پایه برداشتی از دین است.^۳ در برخی از روایات، مواردی از حضور زنان در خارج از منزل مانند رفت و آمد بی دلیل زنان در اجتماع و ایجاد

^۱ . <https://pars.khamenei.ir>

^۲ . هدایت نیا، الگوی سوم، ص ۳۲

^۳ . هدایت نیا، الگوی سوم، ص ۵۵

فضای تحریک آمیز و مفسده بار نکوهش شده است.^۱ وقتی حضور زن در جامعه حرام شمرده می‌شود، زن متشرع از حضور در جامعه خودداری می‌کند یا مرد دیندار همسرش را در خانه حبس می‌کند.^۲ این دیدگاه خانه داری، همسر داری و فرزند داری را از وظایف زن می‌داند و او را از حضور در فعالیت های اجتماعی منع می‌کند. در برابر این دیدگاه اصل جواز حضور زنان در اجتماع وجود دارد. این اصل ممنوعیت حضور بانوان را برطرف می‌کند. حضور اجتماعی در اینجا مفهومی در برابر معنای (احتباس) و ضرورت خانه نشینی زنان است. دلیل هایی که ضوابط حضور زنان را در اجتماع طرح کرده‌اند، اطلاعات و عموماتی که اشتغال زنان را از منزل را به اجمال مباح می‌دانند و حتی دلیل هایی که خروج زن را از منزل مستلزم اجازه همسر می‌دانند، اصل حضور زنان را در اجتماع به اجمال ثابت می‌کنند. چنانچه از شواهد تاریخی بر می‌آید، زنان برای برپایی نماز عشاء، نماز جماعت، نماز جمعه، اعتکاف، نماز عیدین و نماز میت به مرکز گردهمایی های عبادی-سیاسی مسلمانان، یعنی مساجد می‌رفتند. روشن است اینها از زمره مواردی نبودند که حضور زنان در آنها ضروری باشد پس اصل حضور زنان در اجتماع را ثابت می‌کند. علاوه بر آن پیامبر اکرم(صلی الله علیه و آله وسلم) و حضرت امیر المؤمنین(علیه السلام) به دلیل در دست داشتن حکومت، از اقتدار کافی برای جلوگیری از منکر برخوردار بودند، با این حال از حضور غیر ضروری زنان، در جامعه که مفاسدی به دنبال نداشت جلوگیری نمی‌کردند. اگر زنان و مردان بر پایه الگویی درست و برای انجام وظیفه‌ی اجتماعی به حوزه های اجتماعی وارد شوند می‌توانند نقش های مکمل را بر دوش بگیرند. در این صورت جامعه از حیات احساسی و عقلانی هم زمان برخوردار خواهد شد. بنابراین در برابر سلب کلی می‌توان ادعا کرد اسلام سطحی از این مشارکت را قبول دارد و اگر کسی ادعا کند زنان در عصر معصومان تنها برای رفع نیاز های ضروری از خانه خارج می‌شدند، باید برای این سخن دلایل کافی تاریخی داشته باشد.^۳

۳-۱ الگوی سوم

در این الگو گرایش به سمت خانواده در محوریت قرار دارد. بنابراین نه مانند الگوی اول، بر گریز از خانه تأکید دارد و نه مانند الگوی دوم، خانه اختیار کردن را ترجیح می‌دهد و نه هرگونه حضوری را برای زن در اجتماع از او سلب می‌کند؛ بلکه بر حضور اجتماعی مسئولانه زن تأکید دارد. حضرت آیت الله خامنه‌ای در این زمینه می‌فرماید: زن در تعریف غالباً شرقی، همچون عنصری در حاشیه و بی نقش در تاریخ سازی و

^۱. علاسوند، زن در اسلام، ص ۱۲۷

^۲. هدایت نیا، الگوی سوم، ص ۵۵

^۳. علاسوند، زن در اسلام، ص ۱۲۵-۱۲۷

در تعریف غالباً غربی، به مثابه موجودی که جنسیت او بر انسانیتش می چرخد و ابزاری جنسی برای مردان و در خدمت سرمایه داری جدید است، معرفی می شد. شیر زنان انقلاب و دفاع مقدس نشان دادند که الگوی سوم، (زن نه شرقی، نه غربی) است. زن مسلمان ایرانی تاریخ جدیدی را پیش چشم زنان جهان گشود و ثابت کرد که می توان زن بود، عفیف بود، محجبه و شریف بود و در عین حال در متن و مرکز بود. می توان سنگر خانواده را پاکیزه نگه داشت و در عرصه سیاسی و اجتماعی نیز سنگر سازی جدید کرد و فتوحات بزرگ به ارمغان آورد. طبق این الگو زن مسئول می تواند هم زمان روابط اجتماعی خود را حفظ کرده و مدیریت کند و از مدیریت کانون خانواده نیز غافل نشود.^۱

الگوی سوم زن مسلمان در قرآن

الگوهای دینی که در قرآن و روایات معرفی شده اند، مثل هایی برای الگوی سوم اند. آنان در همه ابعاد وجودی و کمالات انسانی برتر از دیگران هستند و به همین دلیل می توانند برای همیشه تاریخ و برای همه مردم جهان سرمشق باشند و شخصیت آنان مشمول مرور زمانی نمی گردد. آنان واجد اوصافی اند که کهنه نمی شوند. زنانی که مرز های زمانی و زمینی را در نور دیده اند و قابلیت الگویی آنان مطلق و جاودانه است. آنان مصادیق انسان کامل، خلیفه خدا روی زمین و مظهر اسمای حسنا ی الهی هستند. از رسول گرامی روایت شده است: «سروران یا برگزیدگان زنان عالم چهارتن اند: خدیجه بنت خویلد، آسیه بنت مزاحم، مریم بنت عمران و فاطمه بنت محمد (صلی الله علیه و آله وسلم)».

مؤلفه های اجتماعی الگوی سوم زن مسلمان

۱- حضور فعال

هدف از اینکه زن بتواند در اجتماع حضور داشته باشد، تنها صرف حضورش نیست بلکه حضوری است که در جامعه اثری مثبت داشته باشد؛ امروزه زنان نیمی از پیکره ی جامعه را تشکیل می دهند بنابراین می توانند در امورات کشور سهمی داشته باشند و به تبع، تأثیرات مهمی برای کشور رقم بزنند. مانند شرکت در انتخابات که از مسائل سرنوشت ساز کشور می باشد؛ همانطور که زنان در طول تاریخ در مسائل مهم و سرنوشت ساز کشور حضور فعال داشتند مانند بیعت زنان با پیامبر (صلی الله علیه و آله وسلم) یا بیعت آنان با امیرالمؤمنین (علیه السلام) در روز عید غدیر خم. چنانکه امام خمینی (ره) بعد از پیروزی انقلاب اسلامی، بر این مطلب که

^۱. حسینی، الگوی اسلامی اشتغال زنان در مدیریت ارتباطات اجتماعی، ص ۱۲۱-۱۲۲

است. هم خصوصیت زنانگی زن، که همه احساسات و خواست‌های او براساس این خصوصیت زنانگی است، حفظ شده، بر او تحمیل نشده‌است، از او خواسته نشده‌است، که در حالی که زن است، مثل مرد فکر کند، مثل مرد کار کند، مثل مرد بخواهد یعنی خصوصیت زن بودن که یک خصوصیت طبیعی و فطری و محور همه احساسات و تلاش‌های زنانه است، در دید اسلامی حفظ شده هم در عین حال، میدان علم، میدان معنویت، میدان تقوا، میدان سیاسی روی او باز شده‌است و او هم به کسب علم تشویق شده‌است، هم به حضور در میدان‌های گوناگون اجتماعی و سیاسی.^۱

در این الگو، حضور اجتماعی زن متناسب با شرایط، موقعیت و ویژگی‌های هر فرد متفاوت تعریف می‌شود. شرایط خانوادگی، روحیه و توان خود فرد و نوع علاقه‌مندی فرد تکلیف او را در موقعیت تعیین می‌کند. این تصویر دقیقاً منطبق بر نیازمندی‌های وجودی زن انقلابی در رسیدن به انسان انقلابی است.^۲

^۱ بیانات در دیدار گروه‌کنیری از بانوان، ۱۳۷۹

^۲ ویژگی‌های زن مسلمان در منظومه الگوی سوم <https://www.javanonline.ir/0055hZ>

نتیجه

الگوی سوم، الگویی است در بحث زنان که مقام معظم رهبری آن را بیان کرده‌اند و آن به این معناست که زن همواره که یک زن است و نقش مادری، همسری و فرزند خود را ایفا می‌کند، می‌تواند در اجتماع حضوری فعال و نقشی مؤثر داشته باشد. این الگو جامعی از الگوی اول (غربی) که زن را خانواده‌گریز می‌دانست و الگوی دوم (شرقی) که زن را دور از اجتماع می‌دانست است. فعالیت اجتماعی زن مسلمان باید طوری باشد که با هویت زنانه‌اش سازگار باشد؛ نه اینکه زن بخواهد خود را شبیه مردان کند و در جامعه مانند آنان فعالیت کند. بسیاری از افراد به دلیل عدم شناخت حق از باطل، تفکر اشتباه درباره عدم دستیابی به آرمان ما، سردرگمی در چگونگی شروع هدف و دستیابی به آن، نیاز به الگو دارند علاوه بر آن انسان با الگوگیری می‌تواند نواقص موفقیت خود را برطرف کند تا از این طریق به قله‌های موفقیت و کمال برسد. در قرآن کریم از الگو با عنوان اسوه یاد شده است. خداوند متعال در قرآن الگوهای را برای تمام انسان‌ها و تمام اعصار معرفی کرده است که نمونه کامل، جامع و مطلق آن، حضرت فاطمه (سلام الله علیها) می‌باشد. از دیگر اسوه‌های قرآنی برای زنان، حضرت خدیجه (سلام الله علیها)، حضرت مریم (سلام الله علیها) و آسیه همسر فرعون می‌باشد. مقام معظم رهبری حضرت فاطمه (سلام الله علیها) را بانویی برجسته و ممتاز در ابعاد سیاسی، اجتماعی و جهادی معرفی می‌کند. انسان با پرورش و تقویت استعداد های فطری خود می‌تواند تا حد بسیار زیادی ویژگی‌های اسوه‌های قرآنی را در خود شکوفا کند. الگوپذیری از اسوه‌های قرآنی یا بصورت تطابقی (تکرار عینی رفتار و کردار) یا بصورت معنا کاوانه (تحلیل گفتار و رفتار) صورت می‌پذیرد. زن مسلمان انقلابی برای فعالیت اجتماعی صحیح باید مؤلفه‌هایی را مدنظر داشته باشد. مانند اینکه حضوری فعال داشته باشد؛ چنانچه زنان در طول تاریخ در مسائل مهم و سرنوشت ساز کشور حضوری فعال داشتند. مانند بیعت زنان با پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله وسلم). زن مسلمان باید این باور را داشته باشد که می‌تواند تغییر کند و تغییر دهد. می‌تواند انقلابی باشد و انقلاب کند، در عین حال مدافع و محافظ حریم ولایت و نظام اسلامی باشد. گاهی شرایط محیطی، زمانی و مکانی می‌تواند برخی رفتارهای نامطلوب را در انسان ایجاد کند، زن مسلمان با آگاهی و تحصیلات کافی خود می‌تواند این شرایط محیطی پایه را تغییر دهد. رعایت توازن در زندگی و نقش‌های خانوادگی برای یک زن مسلمان باید یک اصل مهمی باشد. حضرت آیت الله خامنه‌ای شجاعت زن مسلمان و انقلابی را نشانه عظمت او در میدان‌ها و حجاب و عفاف زن را نشانه استقلال زن مسلمان می‌داند. از دیگر مؤلفه‌ها می‌توان به حفظ هویت زنانه‌ف مسئولیت‌پذیری و در متن و مرکز بودن اشاره کرد.

منابع

قرآن

نهج البلاغه

- ۱- انصاری، عذرا، جلوه های رفتاری حضرت زهرا (سلام الله علیها)، قم، ناشر بوستان کتاب، چاپ یازدهم، ۱۳۸۵
- ۲- بانکی پورفرد، امیرحسین، نقش و رسالت زن،
- ۳- بستان، حسین، دهقان نژاد، رضا، زن در قرآن، قم، ناشر: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، چاپ دوم، ۱۳۹۹.
- ۴- خمینی، روح الله، صحیفه امام، تهرانف نشر آثار امام خمینی(ره) ۱۳۶۸
- ۵- elasوند، فریبا، زن در اسلام، قم، مرکز نشر هاجر، بهار ۱۴۰۱
- ۶- هدایت نیا، فرج الله، الگوی سوم، تهران، انتشارات لشکر فرشتگان، چاپ چهارم، بهار ۱۳۹۶
- ۷- نعمانی، محمدرضا، سیره شهیده بنت الهدا(ره) ترجمه: نجیب الله نوری، قم، انتشارات جامعه المصطفی العالمیه، چاپ ول، ۱۳۸۸
- ۸- بخشی، منصوره، صادقی حسن آبادی، مجید، امامی جمعه، سید مهدی، جایگاه زن در نظام اجتماعی و خانواده از نگاه فارابی، ابن سینا و خواجه نصیر، فصلنامه علمی پژوهشی حکمت سیوی، شماره ۵۹، ۱۳۹۸.
- ۹- برجی نژاد، زینب، نقش مادر در تربیت فرزند، فصلنامه در عرصه مطالعات زنان و خانواده
- ۱۰- بزرگخو، ندا، حافظی نسب، زهرا، قنبری، معرفیه، مؤلفه های فردی و اجتماعی در الگوسازی زن تراز اسلامی از دیدگاه مقام معظم رهبری، نشریه مطالعات تربیتی و روانشناختی خانواده، شماره ۲، ۱۳۹۹.
- ۱۱- پورحسینی، سید مریم، راهکار های برون رفت از مشکلات زنان معاصر بر اساس اندیشه شهیده بنت الهدی صدر(ره)، فصلنامه علمی اختصاصی میراث طاها، شماره ۳، ۱۳۹۷.
- ۱۲- تسخیری، محمدعلی، اسلام، توسعه و نقش زن مسلمان، نشریه بازتاب، شماره ۵۹ و ۶۰، ۱۳۸۴-۱۳۸۳.
- ۱۳- حسینی، سیدعبدالرضا، جلالی پور، شیوا، کریمی فرد، حسین، عامری گلستان، حامد، نگاهی به مفهوم توسعه در غرب و الگوی پیشرفت ایرانی- اسلامی از دیدگاه مقام معظم رهبری، نشریه جغرافیا، سال دوازدهم، شماره ۳، ۱۴۰۱.

- ۱۴- حسینی، سیده عفت، الگوی اسلامی اشتغال زنان در مدیریت ارتباطات اجتماعی، فصلنامه مدیریت در اسلام، سال دوازدهم، شماره ۳۳ و ۳۴، ۱۳۹۶.
- ۱۵- خانی، مهتاب، مهدیان، حفیظه، بازنمایی مؤلفه های الگوی سوم زن مسلمان در رسانه ها، نشریه نخبگان علوم و مهندسی، شماره ۴۳، ۱۴۰۲.
- ۱۶- خامنه ای، سید علی، جایگاه زن از دیدگاه مقام معظم رهبری، نشریه پیوند، شماره ۲۵، ۱۳۷۵.
- ۱۷- رمزی مختاری، معصومه، حیدری فرد، رضا، کربلایی، الهام، حضرت فاطمه (سلام الله علیها) برترین الگوی زن مسلمان، رشد آموزش معارف اسلامی، شماره ۴، ۱۴۰۲.
- ۱۸- سمیعی، محمد گونه شناسی دیدگاه های شرق شناسان نسبت به پوشش زن مسلمان، نشریه مطالعات قرآن و حدیث سفینه، شماره ۶۳، ۱۳۹۸.
- ۱۹- شاه مرادی زواره، راضیه، لولا آور، منصوره، واکاوی نقش اجتماعی زن از منظر آیت الله خامنه ای، فصلنامه علمی پژوهشی، نظریه های اجتماعی متفکران مسلمان، سال چهارم، شماره ۱، ۱۳۹۳.
- ۲۰- شفیع پور، فرهاد، محمود آبادی، سید اصغر، بررسی راههای نهادینه سازی رفتار حضرت زهرا (سلام الله علیها) به مشابه الگوی زنان امروز در بین دختران دانشجویی از دید اساتید حوزه و دانشگاه، پژوهشنامه انقلاب اسلامی، سال هفتم، شماره ۱۴، ۱۳۸۷.
- ۲۱- شوبکلای، مسلم، الگوی رفتاری از زندگی حضرت زهرا (سلام الله علیها)، شماره ۹۹، ۱۳۸۹.
- ۲۲- صابری، معصومه، تبیین رسالت زن حوزوی با نگرش به راهکار های تبلیغ و احیای دین در سیره شهیده بنت الهدی صدر، مقالات پژوهشی، فصلنامه سلمی، شماره ۱۲، ۱۳۹۹.
- ۲۳- عطار زاده، مجتبی، بازخوانی کارکرد در مطبوعات اسلامی قبل از انقلاب در تبیین جایگاه زن مسلمان، نشریه مطالعات رسانه و امت، شماره ۳، زمستان ۱۳۹۴.
- ۲۴- فرزند وحی، جمال، حسینی، سارا، مرادی، پریا، نقد و بررسی برخی از حقوق سیاسی اجتماعی زن در اسلام، پژوهشنامه معرف قرآنی، شماره ۱۶، ۱۳۹۳.
- ۲۵- صفاوردی، سوسن، بازنمایی حجاب زن مسلمان در رسانه های غربی، نشریه مطالعات راهبردی زنان، شماره ۴۸، ۱۳۹۸.
- ۲۶- محسنی، طاهره، احمدی بیغشی، خدیجه، واکاوی شیوه های روشنفکرانه علمی، اجتماعی و خانوادگی، بانو مجتهده امین و شهیده بنت الهدی صدر، شماره ۱۰، ۱۳۹۸.
- ۲۷- محمدی، زهرا، حضرت زهرا (سلام الله علیها) الگوی زن مسلمان، نشریه پژوهشنامه اسلامی زن و خانواده، شماره ۱۰، ۱۳۹۰.

- ۲۸- ملکی، مهدی، حقوق زن مسلمان در ایران، نشریه کانون وکلا، شماره ۱۰، ۱۳۲۸.
- ۲۹- میرحسینی، زیبا، اسلام سیاسی و آینده زن مسلمان، نشریه بازتاب اندیشه، شماره ۷۶، ۱۳۸۵.
- ۳۰- کریمی نیا، محمدمهدی، جعفری، اکرم، بنوایی، نسترن، انصاری مقدم، مجید، بازکاوی تطبیقی جایگاه زن در اندیشه امام خمینی و مقام معظم رهبری، مجله پیشرفت های نوین در روانشناسی، علوم تربیتی و آموزش و پرورش، شماره ۳۶، ۱۴۰۰.
- ۳۱- ناطقی، راضیه، شاخصه های سیاسی زن مسلمان انقلابی از دیدگاه امام خمینی و خامنه ای، مطالعات پژوهشی زنان با رویکرد اسلامی، شماره ۹، ۱۳۹۷.
- ۳۲- موسوی خمینی، سید روح الله، امام خمینی ثابت و استوار از آغاز تاکنون، نشریه پاسدار اسلام، شماره ۸۷، ۱۳۶۷.
- ۳۳- ناطقی، راضیه؛ شاخصه های سیاسی «زن مسلمان انقلابی» از دیدگاه امام خمینی و آیت الله خامنه ای، مطالعات پژوهشی زنان با رویکرد اسلامی پاییز و زمستان ۱۳۹۷ - شماره ۹ (۲۰) صفحه - از ۴۱ تا ۶۰.
- ۳۴- نوری کیزقانی، سیدمهدی، فسقوری، حجت اله، گنج علی، عباس، حسینی، سیدروح الله، شهیده بنت الهدی صدر، پیشاهنگ زن مسلمان در عرصه بیداری اسلامی؛ شاخصه ۱ و چالش ها، فصلنامه علمی مطالعات بیداری اسلامی، سال یازدهم، شماره چهارم (پیاپی ۲۶) زمستان ۱۴۰۱
- ۳۵- ویژگی های زن مسلمان در منظومه الگوی سوم
- ۳۶- <https://www.javanonline.ir/0055h>
- ۳۷- رمزی مختاری، معصومه؛ حیدری فرد، رضا؛ کربلایی، الهام؛ حضرت فاطمه زهرا(س) برترین الگوی زن مسلمان، رشد آموزش قرآن و معارف اسلامی
- <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/>
- ۳۸- حسینی خامنه ای، سید علی؛ جایگاه زن از دیدگاه مقام معظم رهبری
- <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/>